
AFLAREA “ORÂNDEI”

ȘI

PRACTICI MAGICE DE “ADUCEREA” FECIORILOR. JUDEȚUL SĂLAJ

Olimpia FĂRCAȘ

Alunișenii zic: “omul trebuie să aibă trei ceasuri bune: când se naște, când se căsătorește și când moare”. Astfel căsătoria la fel ca oricare alt moment din viața omului era unul extrem de important, moment care trebuia foarte bine ales. Scopul căsătoriei era acela de a avea o consoartă spre ajutorare și petrecere, spre alinarea durerilor în caz de nefericire și suferință, spre împărțășirea binelui și răului în decursul întregii vieți; de a avea urmași legitimi care să păstreze numele familiei¹.

De la naștere, viața omului își primea cursul pe care aceasta trebuia vrând-nevrând, să-l parcurgă. Ursitoarele îi meneau omului și partenerul de viață, și fericirea sau nefericirea în căsnicie, numărul copiilor pe care-i va avea, lucruri care, chiar dacă nu erau cunoscute mereu din vreme, cu toată strădania depusă în cadrul ritualurilor premaritale de aflare a perechii, se puteau duce treptat. Mai mult decât în cazul norocului, al ceasului bun în care se putea naște sau nu fiecare individ, perechea sufletului trebuia să coincidă perfect cu partenerul de viață. Astfel, se spunea că feciorii rămăneau neânsurați din cauză că sunt sau prea urâți și proști, sau prea pretențioși, sau “pentru că l-i ursita mică, sau pentru că le-a murit ursita. Când însă ursita a crescut mare, deși sunt bătrâni, totuși se însoară. Unii feciori nu se însoară niciodată, fiindcă le-a murit sau n-au avut defel ursită.”²

Alegerea partenerului era deosebit de hazardată și cu greu se putea realiza așa cum trebuie chiar de la prima încercare. Era evident că fiecare om își are undeva, în această lume, perechea. Destinul putea juca însă feste, astfel că își puteau uni viețile persoane total incompatibile.

Se crede că omul are trei ursite. Adică are dreptul la trei femei în viață. Dacă, la căsătorie, o nimeresc pe cea de-a treia, atunci trăiesc cu ea până la moarte. Dacă o nimeresc pe cea de-a doua, atunci aceasta, după un timp oarecare, moare și el o ia pe a treia. Dacă o nimerește pe cea dintâi, atunci va avea în viața lui trei femei. Când doi soți se despart însemnează că bărbatul nu a nimerit pe niciuna din cele trei ursite și a luat pe alta străină.

Peste tot există legenda că “femeia îi făcută din coasta lui Adam și numai când un bărbat dă peste femeia care-i făcută din coasta lui, numai cu aceea poți trăi fericit și cu noroc, căci atunci bărbatul și femeia îi ca felia de pâine, tot un gând, tot o inimă; unii au aceleași gusturi pentru mâncări, aceleși semne pe trup, unora li se potrivește graiul, ori mersul, ori seamnă la față, ori au același păr sau de nu seamănă la alte cele, măcar la mâini și la conformațiunea unghilor, unii îs atât de potriviți la minte că numai gândește unul să-ți spuie ceva și celălalt și știe”³.

În afara acestei legi a ursitei nu poate exista căsătorie: “Nimeni nu se poate căsători până nu-și găsește ursita. Dacă nu și-o poate nimeri, rămâne flăcău. Când o fată sau un fecior nu se mai căsătorește,

¹ S. Fl. Marian, *Nunta la români*, București, 1995, p. 15.

² A. Olteanu, *Școala de solomonie*, București, 1999, p. 468.

³ E. Sevastos, *Nașterea la români*, II, București, 1990, p. 168.

înmormnăză că i-a murit ursitul sau ursita, adică acela cu care era sortit să se căsătorească". Câteodată omul se însoară și de două ori și tot nu-și dă peste parte; omul acela se zice că-i blestemat sau că-i făcut și trebuie să-și desfacă. Nevoia imperioasă de aflare a ursitei îi împingea pe tineri să apeleze la sprijinul cunoscătorilor, al babelor ghicitoare și vrăjitoare, care puteau să-i îndrepte pe cei îndărădnici către perechile care așteptau disperate. Din cauza forțării mâinii destinului, se puteau întâmpla și accidente nedorite, chiar fatale, care veneau în întâmpinarea interdicțiilor de contactare a magicienilor.

Dintre toate serile de peste an, cea mai bogată în datine și credințe, cea mai misterioasă și totodată una dintre cele mai plăcute e seara Sfântului Vasile sau a Anului Nou. În această seară ni se înfățișează un șir de credințe, de mistere în al căror sân, după credința populară, zace ascunsă cunoașterea viitorului. Se credea spre exemplu că în această seară se deschide cerul, și numai acei oameni îl văd când se deschide care sunt foarte buni la Dumnezeu. Cei ce pretind a-l fi văzut deschizându-se spun că în acel moment e foarte frumos atât în cer cât și pe pământ și pot să ceară de la Dumnezeu ce poftesc că toate i se vor da⁴.

Cele mai multe practici magice de aflare a "orânzii" se făceau însă în ajunul Bobotezei sau când "umbla popa cu crucea"⁵. Astfel cea mai cunoscută și mai uzitată de tinerele fete practică magică era cea cu "turta". În ajunul Bobotezei cea care dorea să-și afle orânda postea toată ziua (nu avea voie să mănânce nimic, nici să bea apă), iar seara își făcea o turtă din nouă linguri de făină și nouă de sare și puțină apă și se cocea pe plita de la "șpor". Înainte de a se culca mânca jumătate din "turtă" iar cealaltă jumătate o pune sub pernă. Noaptea îl visau pe cel "orândit" că îi aduce apă⁶. Tot când "umbla popa cu crucea" pentru ca fetele să-și afle orânda luau o crenguță de busuioc din "buchetul" de busuioc sfințit cu care "stropea popa" prin casă și seara îl puneau sub pernă iar noaptea îl visau pe viitorul soț.

Alte practici tot în ajunul Bobotezei⁷ de aflarea "orândeii" sau pentru a afla dacă și când se vor mărita erau: se adunau mai multe fete laolaltă, alegeau o spată pe care se puneau jumări și numeau fiecare jumară cu numele fiecăruia; aduceau o "măță" care să mănânce jumările. Pe care jumară o mânca prima data acea fată se mărita prima dată în cursul anului⁸.

Tot în practicile magice de aducerea ursitului era folosit și lemnul (parul). Astfel, cea care dorea să-și afle ursitul sau cum va fi acesta (dacă era frumos sau urât) își făcea o cunună și merge noapte cu ochii închiși spre un gard din apropiere și de la parul pe care a pus prima dată mâna număra nouă pari și pe al nouălea par își pune cunună. apoi deschide ochii și dacă parul e drept, din lemn frumos și cu coajă, crede că bărbatul ei va fi frumos, isteț și avut; dacă parul e "cioturos", strâmb și urât, urât va fi și bărbatul care îi este orânduit; iar dacă parul e fără coajă, bărbatul ei va fi sărac.⁹ Parii erau substituiți ursitului iar pe baza principiului similitudinii se puteau afla din vreme trăsăturile dominante ale ursitului. Tot substitute ale ursitului erau considerate și alte obiecte ca: pieptene, briceag, opinca, etc. Astfel se strângeau mai multe fete laolaltă care vroiau să știe cum va fi viitorul soț și adunau mai multe obiecte din casă la care le dădeau câte un număr. Fiecare dintre ele erau legate pe rând la ochi și își alegeau câte un număr care corespundea cu un obiect. Dacă una nimerea pieptenele însemna că viitorul soț va fi frumos; dacă nimerea briceagul alesul era urâcios și rău; iar dacă nimereau opinca însemna că va fi sărac¹⁰.

Tot pentru aflarea ursitei și pentru a afla dacă se vor mărita în anul acela, în ajunul Bobotezei se duceau la cotețul porcilor și dădeau cu piciorul în coteț, dacă porcul grohăia însemna că se vor mărita în acel an¹¹.

⁴ S.Fl. Marian, *Sărbătorile la români*, I, București, 1994, p. 5.

⁵ Inf. Cormoș Maria, Aluniș, jud. Sălaj.

⁶ Idem, "și io mni-am făcut și l-am disat pă bărbatu mni eu că o vinit și mni-o adus apa. Și cumnata me așe l-o disat pă fratele mnei și ie tăt așe o făcut și o grămadă di la noi din sat".

⁷ Inf. Floare Ana, loc. Meseșenii de Sus, jud. Sălaj: "să adunau mai multe laolaltă și mereu la vale la un potur de diață spart, cu un cârnaț pă care și-l tăt treceu printre pticioare și tăt zăceu nuștiu ce și le lua care i drag".

⁸ Inf. Moșincaș Ana, loc. Halmăjd, jud. Sălaj.

⁹ S.Fl. Marian, *Sărbătorile la români*, I, București, 1994, p. 59.

¹⁰ Inf. Pop Ana, loc. Ban, jud. Sălaj.

¹¹ Inf. Cormoș Maria, loc. Aluniș, jud. Sălaj.

O practică mai nouă de a afla în ce parte se vor mărita era aceea de a merge în grădină de unde prindeau o buburuză, pe care ținând-o în mână înainte de a-i da drumul spuneau: "buburuză-ruză unde îi zbură acolo io m-oi mărita"¹².

Însă, uneori cum am mai spus, din cauza mâniei destinului se puteau întâmpla și nenorociri, datorită unor blesteme, fata putea fi ursită diavolului¹³. Existau însă și situații când feciorii erau "furați" de drăcoice¹⁴.

Asemenea practici erau realizate nu numai de fete, ci și de feciori și ei erau interesați să-și afle ursita. Astfel cei care vroiau să-și cunoască ursita luau pari din garduri și dădeau cu ei de prispa casei. Cel al cărui par se rupea se însura în anul acela¹⁵. Acei feciori a căror ursită e mică, adică a căror ursită s-a născut cu mult mai târziu decât ei, trebuie să aștepte până ce le crește ursita mare, să fie bună de măritat și de aceea, fiind nevoiți a aștepta atâta timp, îmbătrânesc. Când însă ursita a crescut mare, deși sunt bătrâni, totuși se însoară. Acei feciori însă, care nu se însoară niciodată, fiindcă le-a murit sau n-au avut defel ursită, care holteiesc toată viața lor și mor neînsurați, sunt, după credința unora foarte buni la Dumnezeu, pentru că ei, cât au trăit, n-au știut ce-i bine și ce-i rău pe lume; după credința altora însă astfel de feciori sunt păcătoși, nefericiți, morți cu sufletul și cu trupul și la a doua înviere n-au să aibă soție¹⁶.

Ritualul descântecului "de ursit" - e un descântec de dragoste, vechi miracol al primei boli femeiești ce poate face o fată să-și afle alesul și să fie iubită: "Fata amuțât, ocolită, care nu se poate mărita, care-i urâtă în fața feciorilor sau cea frumoasă pe care o fost țâpate vrăjuri și făcături face foc în cuptor marți sara, vreme de trei săptămâni și merge la o babă să-i facă de ursit. Fata ia pranicu din foc și trage așe cu el, într-o parte și în altaprin jăratec, de nouă ori: "Învâlă-te foc, dezvâlă-te noroc, învâlă-te foc. dezvâlă-te

¹² Idem.

¹³ Inf. Megheșan Ana, loc. Halmăjd, jud. Sălaj, fata luată de drac datorită blestemului mamei: "du-te fată după apă odată luate-ar dracu. Nu s-o dus fata, până oarecând când o umplut rușinea pă fată și o luat două cânt și s-o dus după apă. La fântână ie o luat apa din fântână și o rămas cântăle pline de apă. Când o fo fata cu apa luată în cânt i s-o năvăzât aci on bărbătoc. Fata când o fo să-și ieie cântăle i-o zâs: "stai on ptic, zăce că m-ni te-o dat mătă mnîe". Era "ucigă-l Sfânta Cruce". le dacă nu vorbe cu iel nu-i ave baiu. Cestio ce o zâs câtă iel, o luat și o dus-o. S-o împlinit blăstămu părintesc. Asta nu-i poveste, îi adevărată. Și u-o dus pă sus că o zâs că numa crenjile le-o văzut la lemne. Și inde u-o băgat, u-o băgat într-o pijniță. Acolo o zis că numa de aceia iera. Fata știe că la două săptămâni trebuie să facă nunta, numa tât o plâns acolo. Și tât o plâns, și când o fost uarecând o zâs mama lor, drăcoica aceie; i-o spus pă nume: "Tu, Vironică, zăce ni te-o dat nouă mătă și așe că ai vinit la noi, aiesta-i pruncu nost". Fata una-într-una o plâns. Și zăce: "da dice iești așe de supărată că doră -i bine aicea, aice i muzică, îi de tâte numa mnîere de stup no fost acolo și pită. De tâte pă lumea asta o fost. Da zăce că o zâs fata: "da uare io n-oi pute scăpa de aici?" Ba zăce că o zâs drăcoica, ba, io știu că-i nunta la frate-tău și tu dacă vrei tare să meri io te-oi scăpa. Da cum? Ț-oi spune io, da-i mere cu iel înapoi acasă și acasă îi încălzi o căldare cu apă și să te țape mătă cu fața în jos că mătă ni te-o dat nouă. Da iel era un bărbat că nu-ț trăbuie mai frumos, da iera cu potcove de cai și dacă tu vrei să mei noi îț dăm drumu să mei, da iaca cum mei, da amu îi mere pă jos. Pân padure, pinde- i mere dă-i drumu înainte lui și tu rămâi dă lipsa ta și inde- i vede o floră galbănă o iei, aceie îi buruiana urii și când tu t-i face că rămâi tu de lipsa ta o iei și o pui aici la fund, aicia în spate și o leagă de tine și meri acasă cu ie și să-ț facă mătă baie că ni te-o dat nouă. Și apu s-o arăduit și o vinit cu fata pă jos. Fata o luat sama, flora galbănă și o zâs du-te înainte că io rămân în urma ta. O făcut ce-o zâs bătrâna. Și s-o dus acasă și i-o făcut măsă baie, da nu s-o uitat nime la pticiorile lui că ce ar putea fi în pticior la iel- potcove de cal. I-o făcut măsă baie în apa aceie și i-o rămas uarecum dejetu mnic ala n-o rămas în apă. Dejetu ala mnic i l-o rupt dracu. Și o scăpat fata".

¹⁴ Inf. Porumb Vasile, loc. Biușă, jud. Sălaj: "Într-o sară, noptea târziu, vineam cătră casă cu Văsălica Podinii - am fost fostă duși la furat de pepini pă hotar, el s-o spăriet nu știu di ce și o fujit înainte. Io am rămas înapoi și vinem încetuc pă bicicletă spre casă. Dintr-o dată, în fața me apare o domnișoră faină, îmbrăcată în roșu cu o rotie scurtă, cu on păr lung, negru, fain. le iera înainte me, io tât după ie. Când îi odată, îmi dau sama că ceva nu-i în regulă și vreu s-o depășesc, da numa nu pot; ie iera pă jos și io pă bicicletă, dau mai repede din pedale s-o întrec, da numa nu pot. Când să ajung aproape de casă, numa vâd că o ie pă o ulicioară unde nu ierau căși și duce spre pădure, io dau s-o ieu după ie, thiar dacă nu vroiem, noroc că la intrare pă ulicioară ieste o răstignire și din obișnuință, de câte uări trec pă acolo îmi fac cruce. Mi-am făcut și atunci cruce și dint-o dată o dispărut. No. așe am scăpat, că altfel mă duce cu "ie".

¹⁵ Inf. Petrean Maria, loc. Meseșeni de Sus, jud. Sălaj.

¹⁶ S.Fl. Marian, *Nunta la români*, București, 1995, p. 21.

noroc!... Apoi intră baba: “Învâlă-te foc, dezvâlă-te noroc, / că mare plată ți-oi plăti. / Puică necocoșită, / Purcea nezrită, / Și te du unde te-oi mâna eu. / De-l găsești în pat, trânte-l! / de-l găsești sub pod, trânte-l! / Să n-aivă stare, / Să n-aivă alinare, / Până la mine-n plecare. / Furnici în optchinci! / Șoareci în cioareci! / Foc în clop! / S n-aivă stare, / Să n-aiv alinare, / Până la mine-n vis plecare. “Fata ia acasă trei cărbuni din aceia care s-o potolit- adică s-o descântat - și și-i bagă sub pernă. Mai ia acasă niște izmene bărbătești și-un clop și le pune pe pat, lângă ea, cum ar durni lângă un bărbat. Zăce: “eu nu pun pâlărie, eu pun ursăta mea pe care-o s-o visez să fie!” Seara, o femeie o piaptănă pe păr în jos și cântă: “Eu nu piaptăn fata asta, eu piaptăn ursăta ei. Din lume peste lume să vină-n vis la ea anume!...”. Și-n sara aceea, fata îmbucă pe inima goală un miez de pâine băgată-n sare, ca să-i fie sete și să vie ursătu-n vis și să-i deie să bea apă. Când mănâncă pâinea aceia sărată, dacă aude câinii bătând în sat, atunci o să aibă un bărbat care toată ziua îi cu gura pă ea, latră ca câinele. Dar dacă câinii tac, atunci o să aibă bărbat bun, liniștit. Fata se culcă și visează. Apoi fecioru care vine-n vis și-i dă să beie apă, acela i-i ursătu, acela i-i rânduit de Dumnezeu de la naștere să-i fie soț și iubit. Dar dacă Domne feri fata n-are ursăt, ori dacă-i mortă ursăta, îl visează-n copârșeu, că se duce așe, pă cer, tot mai sus, în partea unde să uită ea când doarme. Fata visează ceriu și să vede sicriu mergând printre stele până la sălașu lui care-i între Caru lui Stroian și Găinușa. Acolo-i slașu ursăților, acolo să duce și copârșeu iubitului ei.”¹⁷

Farmecele, în genere, au scop bun, căci prin ele, după credința populară, fata care le folosește, se curățește numai de ura și făcătura de care se crede a fi cuprinsă și se face plăcută și iubită de feciori. Vrăjile însă au scop rău, căci fata care vrăjește nu numai constrânge pe feciori de a le iubi, ci luându-și adeseori, refugiul și la spiritele cele necurate să-i vină în ajutor și să-i aducă ursitul ori de unde s-ar afla acela, îl necesitează nu numai ca s-o iubească ci, s-o ia și de soție oricât ar fi de urâtă sau de bătrână¹⁸.

Procedeu de aducerea feciorilor în acele locuri unde se adunau mai multe fete, la tors, în habe era considerat un adevărat act magic. Astfel, un procedeu foarte des întâlnit în multe din satele sălăjene, considerat un adevărat act magic era cel cu sita sau “ciuru” cum mai era numit, ritual care diferă foarte mult de la sat la sat sau chiar de la o habă la alta. Astfel, toate fetele prezente care doreau să-și aducă “drăguții” se puneau roată, formând un cerc și-și pasau “ciurul” pe la spate, cu ochii închiși de la una la alta și numeau fiecare dintre ele numele feciorului pe care vroiau să-l aducă: “Să vină! / -Cine? / -Vasălica Podinii / -Să vină! / -Cine? / -Iuănu Todoru lui Șimon!...”¹⁹.

Venirea feciorilor, fie că era rezultatul demersurilor magice, fie ca se întâmpla fără intervenția unor forțe străine de voința lor, reprezenta momentul cel mai așteptat de fete. Alte practici de aducere a bărbaților plecați departe sau de pe front se dovedeau a fi foarte periculoase, dacă vraja nu era făcută bine²⁰.

Toate aceste practici magice, alcătuite din diferite secvențe care se combină, dar care urmăresc de fiecare dată aceleași scopuri și aceleași obiective, nu au alt rol decât acela de a asigura condițiile ipotetice ale realizării unei căsătorii.

Practicile magice de ursită sunt numeroase, eu m-am oprit la câteva practicate în zonă. Însă în funcție de rezultatul dorit, ele pot produce fie suferințe, fie moarte. Ca și alte tipuri de practici magice, practicile de ursită presupun un inventar deosebit de bogat de obiecte și elemente, care, fără a fi deosebite, compun prin tradiție instrumentarul magic. Poate mai mult decât în celelalte tipuri de acte magice, ursita se bazează pe magia similitudinilor: fără a avea neapărat un obiect ce aparținuse viitoarei victime, prin înlocuirea acesteia cu diverse obiecte²¹. N. Leon consideră că ursita face parte din bolile grave pe care le poate contacta cineva: “Ursita este o boală ce o capătă femeile când sunt îngreunate sau când sunt lehuze. Se zice că unele femei vădane sau unele fete bătrâne își descântă ca să se mărite și dacă se întâmplă ca

¹⁷ Inf. Maria Covaci, loc. Breb, Jud. Maramureș.

¹⁸ S.Fl. Marian, *Nunta la români*, București, 1995, p. 29.

¹⁹ Inf. Clarița Levii, loc. Biușa, jud. Sălaj.

²⁰ Inf. Cormoș Maria, loc. Aluniș, jud. Sălaj.

²¹ Antoaneta O., *Școala de solomonie*, București, 1999, p. 551.

ursitorul ei (cel destinat să devie bărbat) este bărbatul femeii lehuze sau îngreunate, o face prin descântece ca cea lehuze sau îngreunată să moară și bărbatul acesta să o ia pe dânsa. Aceste descântece se cheamă că i-a făcut de ursită și cea bolnavă are dureri prin pânțe și prin tot corpul și dacă nu i se desface îndată, apoi moare”²².

Pe lângă practicile divinatorii, care nu erau foarte sigure, fetele puteau apela la ajutorul unei femei cunoscute (vrăjitoare), care realiza în locul lor actul magic periculos dar care avea mai mulți sorți de izbândă. Deci singura care putea săvârși un act magic era femeia, ea este înzestrată cu această putere.

Se pare că oamenii nu mai caută “un Dumnezeu” care să le spună ce să facă, să-i ajute la nevoie, să-i pedepsească pentru faptele rele, sau să-i ierte; ei caută de fapt toate aceste lucruri în ei înșiși. găsesc divinitatea în sinea lor și devin responsabili de sine. Biserica și oamenii au început să acorde mai multă atenție Diavolului decât lui Dumnezeu. Potrivit Bisericii, răul e prezent pretutindeni. Frumosul era rău, fericirea și plăcerea erau păcate, sexul era sinonim cu răutatea. Diavolul avea un partener activ în misiunea de corupere: femeia. Din înalta ei demnitate de dăătoare și păstrătoare a vieții și binelui, femeia a decăzut la nivelul răului social; ea a devenit o ființă necurată cu care bărbatul trebuia să se împreuneze pentru perpetuarea speciei. Toată problema procreației era considerată dizgrațioasă, ba chiar dezagustătoare. Această atitudine nesănătoasă față de problemele sexuale a dus la teama de femei.

LA TROUVAILLE DU DESTIN ET DES PRATIQUES MAGIQUES POUR “LA NAISSANCE DES FILS”

(Résumé)

En envisageant le fait que dans ce monde chacun a sa paire, mais que son choix est très vague et difficile à réaliser, je me suis arrêtée à quelques pratiques de trouvaille du destin. Mais, en fonction du résultat désiré, ces pratiques peuvent produire des souffrances ou même la mort.

Comme d’autres types de pratiques magiques ces pratiques supposent un inventaire très riche en objets et en éléments qui, sans être spéciales, constituent par tradition, l’instrument magique.

²² Leon, N., *Istoria naturală medicală a poporului român*, București, 1903, p. 151.